

Helse- og omsorgsdepartementet
v/Linn Kvinge

Granneskrossen den 3/11 2020

Svar til høringsnotatet: Bedre velferdstjenester for barn og unge som har behov for et sammensatt tjenestetilbud

Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU) ser en potensiell nytte med gjennomgangen av lovgivningen knyttet til koordinering av tjenester. Imidlertid stiller vi oss tvilende til effekten av de foreslåtte endringene. Det eksisterer i dag en rett og plikt til koordinering gjennom individuell plan for de fleste tjenestene som mennesker med utviklingshemming omfattes av. Koordinatorrollen er gitt gjennom pliktbestemmelser. Høringsnotatet stiller verken spørsmål med erfaringene fra feltet eller svakheter med dagens ordninger, heller ikke om effekten av lovendringene.

- NFU sentralt bidrar med juridisk rådgivning knyttet til rundt 600 klagesaker per år. Jeg er kun kjent med ett tilfelle hvor klagen gikk på manglende individuell plan. Det vanlige er klager på manglende eller mangelfulle tjenester. Med manglende eller mangelfulle tjenester oppstår det også koordineringsproblemer mellom sektorene. Manglende eller mangelfulle tjenester er i stor grad et resultat av kommunale budsjetter og prioriteringer, ikke manglende koordinering overfor tjenestemottaker. Erfaringene med rettighetsfesting av brukerstyrt personlig assistanse (BPA) viser at rettigheten knapt påvirket omfanget BPA.
- NFUs inntrykk er at individuell plan ofte ikke er et levende og styrende dokument som benyttes for å koordinere tjenestene, men et lovpålagt dokument som kommunen plikter å ha utarbeidet. Det er ikke uvanlig at det ikke finnes individuell plan, at planen er utdatert eller ikke følges. Fra tilsynsrapporter, synes disse forholdene også å gjelde saker hvor NFU ikke har vært involvert.
- Dagens koordinatorrolle kan både fungere etter intensjonen som en hjelpende instans, men det kan også være en buffer mellom tjenestemottaker og de som fatter vedtakene.

Ønsker en bedre koordinering av tjenestene, så mener NFU at en først og fremst bør styrke rettsikkerheten slik kommunene utøver sine plikter og slik at tjenestemottakerne får sine rettigheter. Rettsikkerheten kan styrkes gjennom større omfang av tilsyn og ved å styrke klageorganet. Klageorganet bør gis større myndighet til å omgjøre vedtak, ikke bare oppheve vedtak. Videre bør klageorganet gis sanksjonsmuligheter overfor grove eller gjentatte brudd på lovverket.

Personkrets

Personkretsen som omfattes av departementets forslag utvides i liten grad i forhold til dagens lovverk. I hovedsak vil utvidelsen gjelde gravide med barn som har store funksjonsnedsettelse og nyfødte med tilsvarende tilstander. Departementet nevner at dette kan dreie seg om færre enn 1100-1650 barn per år. Det bør påpekes at svært få tilstander kan behandles før fødselen. Mange av tilstandene har heller ikke behov for omfattende tjenester i spedbarnsalder, men vil få et gradvis mer omfattende tjenestebehov frem mot voksenalder.

Fra høringsnotatet synes barnekoordinatoren å være vel så mye rettet mot foreldrene som mot barnet. Det synes derfor underlig når det trekkes inn diagnoser, mens en ikke trekker inn foreldrenes situasjon og behov. Ved å innføre diagnosekriterier, så forlater en prinsippene fra innføringen av omsorgstjenestene og dagens lovgivning på feltet. En forlater den bærende ideen i funksjonshemmedepolitikken og en bryter med betraktningene som ligger til grunn for FN-konvensjonen om rettigheter til mennesker med nedsatt funksjonsevne. Det er den enkeltes behov for bistand og tilrettelegging i møte med samfunnsskapt barrierer som utløser retten til tjenester, bistand og tilrettelegging, ikke diagnose.

Rett og plikt til å tilby barnekoordinator bør knyttes både til barnets og foreldrenes situasjon og deres muligheter til å leve aktive og meningsfulle liv. Rett og plikt til barnekoordinator bør ikke knyttes til diagnose.

Samordning

Departementet argumenterer for at samordningsplikten ikke skal være en individuell rett med tilhørende klageadgang. NFU stiller seg svært tvilende til slike bestemmelser. Mange har opplevd både god koordinering og samordning før en fikk noe som helst lovverk på feltet. Når det ikke er god samordning av tjenestetilbudet, så er det etter NFUs oppfatning sjelden at slikt bunner i vond vilje, men heller et resultat av prioriteringer av ressurs hensyn. Ser en på nasjonale tilsyn med tjenester som omfatter personer med utviklingshemming, så avdekker disse at plikter brytes i 70 til 90 prosent av tilfellene. En bør stille spørsmål med om det overhode har noen regulerende effekt å innføre en samordningsplikt uten en motsvarende individuell rett og individuell rettsikkerhet.

Om styring med lov

Loven i seg selv er ikke annet enn ord på papir, men prosessene og institusjonelle forhold rundt loven, kan gjøre lovverk til et effektivt virkemiddel. Da sosialtjenesteloven ble innført i 1991, medførte den store forbedringer i livssituasjonen til mennesker med utviklingshemming. I dette århundret avtok effekten og forholdene ble ytterligere svekket med innføringen av helse- og omsorgstjenesteloven. I høringsnotatet er det tatt for gitt at lovverk følges. Det er veldokumentert at det ikke trenger å være tilfelle, spesielt når det gjelder omsorgstjenestene. Vi minner om Statens helsetilsyn som i oppsummeringen av nasjonalt tilsyn med tjenestene til mennesker med utviklingshemming i 2016 stilte spørsmålet:

«De alvorlige forholdene som dette tilsynet har avdekket gir grunn til å stille spørsmål om dagens rammer og ressurser for kommunenes tjenestetilbud er tilstrekkelige til å sikre gode og trygge tjenester til alle brukerne. Har kommunene nødvendige forutsetninger for å etablere og drifte forsvarlige tilbud – også til brukere med store og komplekse tjenestebehov? Gir staten tydelige nok krav, føringer og faglig støtte til kommunenes oppgaveløsning? Prioriterer spesialisthelsetjenesten bistanden til kommunene høyt nok?»

Utilstrekkelige rammer og ressursene i kommunenes tjenestetilbud, løses verken med koordinering eller lovgivning.

Erfaringene med den type lovverk som en har på omsorgsfeltet, er heller ikke de beste. På den annen side, synes lovverket å fungere rimelig bra når det gjelder ytelser over folketrygden. Mens reguleringene av omsorgstjenestene kjennetegnes av skjønsmessige bestemmelser og lav rettsikkerhet, er reguleringene av ytelser over folketrygden med lav grad av skjønn og høy rettsikkerhet. Det er all grunn til å forvente at problemene med manglende koordinering og mangelfulle tjenester vedvarer, så lenge det skjønsmessige rommet er stort og rettsikkerheten er lav.

Med hilsen

Jens Petter Gitlesen
Forbundsleder